

Bu Sayıda

• **Praksis** 8. sayısı ile birlikte iki yılı geride bırakmış oluyor. Sekizinci sayımız, “sınıf tartışmaları”na odaklanarak sosyal bilimlerde aşırı görececi ve öznel görgülcü yaklaşımlarla postmodern olarak adlandırılan “yeni” dönemde gözden düşürülmeye çalışılan sınıf kavramının sosyal bilimler için merkezi önemini vurgulamayı amaçlıyor.

Tarihsel materyalizmin kurucuları, toplumsal ilişkilerin bilgisini oluştururken sınıf kavramını ilk olarak kullanmasalar da onu ilk kez merkezi bir konuma taşımışlardı. Marx ve Engels, *Komünist Manifesto*’da, “şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf savaşımıları tarihidir” diye yazdılar. Bu tarihin maddeci analizini oluştururken Marx, araştırmasını iktisadi ilişkilere doğru genişletti ve “üretim ilişkileri”, “üretici güçler”, “toplumsal yeniden üretim” gibi kavramlarla ekonomi politiğin dar ufku nu tarihselleştirerek bir üretim tarzı olarak kapitalizmin bütünsel analizini tarihin olanak hanesine yazdı. Marx’ın ekonomi politik araştırmalarının, ekonomik-indirgemeci yaklaşımlarla bitmez tükenmez bir hazine olarak, Marx’ta sınıf kavramının *salt* iktisadi bir ilişki düzeyinde kavramsallaştırıldığı yanılsaması yeniden ve yeniden üretilirken kullanıldığı ise, tarihsel materyalizmin yüz elli yılı geçkin hayatında defalarca kanıtlanan bir gerçek.

Tülin Öngen, “Marx ve Sınıf” yazısında bu yanılsamalara odaklanırken Marx’ta sınıf kavramının nasıl ele alındığını detaylarıyla tartışıyor ve tarihsel materyalizm içindeki *yapısalcı* ve *tarihselci* sınıf yaklaşımlarının birbirlerine üstün oldukları bazı yönleri Marx’ın sınıf kavrayışının temelleri içinde bütünleştirme önerisinde bulunuyor. Öngen’e göre bu önerinin önemi, bilimsel bir pratik olarak Marksizmin sınıf kavramının anlaşılmasında, epistemolojik doğruluk kriterinin insan etkinliği olması yanında Marksizmin aynı zamanda dünyayı değiştirmeye yönelen bir bilim olarak farkının çizilmesinde yatıyor.

Metin Özügürlü, “Sınıf Çözümlemesinin Temel Sorunsalları” yazısında, “dünya görüşüm” olarak nitelendirdiği tarihsel mad-

deci konumdan sınıf analizinin yöntemsel sorun alanını yapı-özne gerilimi içinde tanımlıyor ve “*post*” olarak nitelediği kuramsal yaklaşımların “indirgemecilik, belirlemecilik, özcülük” eleştirilerini, tarihsel materyalizmde mevcut yapı-özne geriliminin aşılma olanaklarını da işaret ederek yanıtlıyor. Özüğurlu bu tartışmayı, “bir sınıf çözümlemesinde: Dönemsel kesitlere değil, süreçlere; salt kavramsal soyutlamalara değil, tarihsel soyutlamalara; ayrık bir toplumsal kategoriye değil, ilişkisel bir toplumsal oluşuma bakmak” gerektiğinin altını çizerek yürütüyor.

Yapı ve özne ikiliğini aşacak maddeci bir analiz gerçekten de Marksizmin indirgemeci ve özcü yorumlarının aşılması anlamına geliyor. Tam da bu noktada, toplumsal fikirlerin oluşumunda ve yayılmasında belli bir rol oynayan aydınların sınıflarla ne tür bir ilişki içinde olduğu sorusunu Mehmet Yetiş, “Aydınlar ve Sınıflar: Üç Kuramsal Model” adlı yazısında soruyor. Yetiş yazısında, sosyal sınıflar ve aydınlar arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik üç kuramsal modele odaklanıyor. Birinci model, Alvin W. Gouldner, George Konrád ve Ivan Szelényi tarafından çeşitli farklılıklarla birlikte savunulan “yeni sınıf” yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, aydınları ayrı bir sosyal sınıf biçimi olarak değerlendirir. Yetiş, kültürel sermaye kavramına dayanan “yeni sınıf” yaklaşımının yeni-Weberci paradigma içinde değerlendirilebileceğini ileri sürüyor. İkinci model, Karl Mannheim tarafından temsil edilen “toplumsal olarak bağlantısız entelijensiya” yaklaşımıdır. Bu modelde aydınlar, kendileri ayrı bir sınıf oluşturmamakta ama bilgi üretimi işlevi dolayısıyla toplumdaki iki temel sınıftan da bağımsız nitelik taşımaktadırlar. Yetiş, Mannheim’ın “yüzer gezer aydınlar”ının, aşkın ve “görece sınıfsız” bir epistemolojik özne olarak çelişkili ve hatta antagonistik perspektiflerin sentezini yapma yeteneğine sahip olduklarını açıklarken, bu yaklaşımı üçüncü model karşısında diyalektik olmayan bir açıklama olarak niteliyor. Üçüncü model, yazarın da tarihsel maddeci bir yaklaşımın temeli olabilecek öğeleri içerdiğini savunduğu Gramsci’nin modelidir. Yetiş bu modelin, karmaşık toplumsal ilişkilere diyalektik bir yaklaşım olanağı sağlayacak geleneksel ve organik aydın analizi üzerine temellendiğini gösteriyor.

Bu sayımızda yayınladığımız tek çeviri, Leo Panitch'in. "Emek Stratejisi Üzerine Düşünceler" adını taşıyan yazı, sınıf hareketi ve yeni toplumsal hareketler arasındaki ilişki çerçevesinde yeni bir strateji ihtiyacını tartışıyor. Panitch, yeni toplumsal hareketlerin toplumsal dönüşüm açısından sahip oldukları potansiyelin, ancak sınıf hareketinin bu hareketlerin özgürleştirici temalarını sahneye taşıması ile açığa çıkacağını ileri sürüyor.

William I. Robinson, dergimiz için kaleme aldığı, "Küresel Kapitalizm ve Ulusötesi Kapitalist Hegemonya: Kuramsal Notlar ve Görgül Deliller" başlıklı yazısında, ABD hegemonyasının görünüşteki gerileyişi ve dünya bir dönüm noktasına ya da bir "sistemik kaos"a doğru sürüklenirken bunun yerini hangi yeni hegemonyanın alacağı sorununa odaklanıyor. Yazar, küresel sistemdeki hegemonya sorununun ulus-devlet ve devletler-arası sistemi merkeze alan kuramlara karşıt olarak, küresel kapitalizm kuramının duruş noktasından bu olguyu inceliyor. Bu amaca ulaşmak için 21. yüzyılda küreselleşme sürecini hegemonyaların ve karşı-hegemonyaların inşası ile açıkça ilişkilendiren bir dizi kuramsal önerme ve görgül referans noktası geliştirerek derinleştirmeye çalışıyor.

Dosya kapsamında yayınladığımız Yüksel Akkaya ve Burçak Özoğlu'nun yazıları, sosyalist emek süreci üzerine odaklanıyor. Akkaya, "Subotniklerden Stahanovistlere Sovyetler Birliği'nde Emek Süreçleri (Gotha Programı'nın Eleştirisi Versus Anti-Dühring)" adlı yazısında, Sovyetler Birliği'nde 1930'lu yıllarda açığa çıkan Stahanovist hareket örneği üzerinden ve esas olarak geçiş süreci tartışmaları bağlamında sorunu tartışıyor. Burçak Özoğlu ise "Sosyalist Emek Sürecini Nerede Aramalı" başlığını taşıyan yazısında, sosyalist emek süreci kuramcılarının denetim odaklı yaklaşımlarını eleştiriyor ve İran ile İsrail'deki bazı deneyimlerden yola çıkarak alternatif bir öneri geliştirmeye çalışıyor.

Mahmut Üstün, "Türkiye İşçi Sınıfına Bakarken" adlı yazısında, işçi hareketinin ve sosyalist hareketin gözden kaçırıldığı ya da buna meylettiği bazı sorun alanlarını tarihselleştirerek tespit-

ler halinde sunuyor. Üstün'ün yazısı, ileri sürdüğü tezler bakımından daha kapsamlı tartışma ve çalışmaları kışkırtıcı bir nitelik arz ediyor.

Bu sayımızda dosya dışı yazılarımızdan biri Gülnur Acar-Savran'a ait. "Özel/Kamusal, Yerel/Evrensel: İkilikleri Aşan Bir Feminizme Doğru" başlıklı yazısında Acar-Savran, feminist teori ve siyaset çerçevesinde yapılan bir tartışma için hem güncel politikadan hem de siyaset teorisinden beslenerek bir çerçeve oluşturmaya çalışıyor. Canlı ve yetkin bir tartışmayı izlediğimiz ve izlerken de başlıkta sözü edilen kavramsal ikiliklere ilişkin, feminizmi de aşan bir siyaset kuramı eleştirisiyle karşı karşıya kaldığımız yazı, 'alternatif toplum projelerinin tartışmaya açılması' bakımından önem taşıyor.

Bu sayımızda Kongre Değerlendirmesi başlığı altında, "Altıncı Uluslararası ODTÜ İktisat Kongresi"ni ele alıyoruz. Kongre izlenimlerini Demet Dinler kaleme aldı. Kitap Tanıtımı bandı altında ise Faruk Ataay, "Türkiye'de Toplumsal Sınıflar Üzerine Dört Kitap" başlığı altında dosya konumuzla ilgili olarak Türkiye'de yapılmış olan dört çalışmayı tanıtıyor.

Geçen sayımızda *İmparatorluk Tartışmaları* bandı altında yayınlanması gereken üç yazı, *Kitap Tanıtımı* bandı altında yayınlandı. Bu hatadan ötürü yazarlardan ve okurlarımızdan özür diliyoruz.

Bu sayımızı, ölümü zorunluluk olarak karşısına çıkmadan bize hatırlatarak aramızdan ayrılan, dergimizin emektarlığını da yapmış dostumuz Zafer Ekin Karabay'a adıyoruz. *Praksis* yürüyüşü, solun düşünce dünyasını, düş kazalarına yol açmayacak şekilde kurma mücadelesidir de... Azalmamak için bile bunu başarmak zorundayız.